

TÖRÖK KÖZTÁRSASÁG

I. TÖRÖKORSZÁG TÁRSADALMI-GAZDASÁGI HELYZETE

1. 1. Általános információk

Hivatalos megnevezés	Török Köztársaság
Államforma	parlamentáris demokratikus köztársaság
Főváros	Ankara
Terület	780 580 km ²
Népesség	76 805 524 fő (2009)
Nemzetiségi megoszlás	török (75%), kurd (18%), egyéb (7%)
Vallási megoszlás	muszlim (szunnita) (99,8%), főként keresztény és zsidó (0,2%)
Hivatalos nyelv	török
Klíma	Az észak-nyugati területeken és a Fekete-tenger vidékén mérsékelt égvövi, a Földközi-tenger vidékén mediterrán, Közép- és Kelet-Anatóliában kontinentális.
Államfő	Abdullah Gül
Miniszterelnök	Recep Tayyip Erdoğan
Hivatalos pénznem (kód)	új török líra (YTL)
Jelentősebb városok	Isztambul, Ankara, Izmir, Bursa, Adana

2. Főbb gazdasági mutatók, a gazdaság szerkezete, főbb ágazatok

A Török Köztársaság főbb gazdasági mutatói 2007-09

		2007	2008	2009
GDP (folyó áron)	Mrd USD	658,7	746,0	701,0
GDP változás (reál)	%	4,5	0,7	-4,7
Egy főre jutó GDP (PPP)	USD/fő	12 100	12 100	11 200
Infláció (fogyasztói árindex)	%	8,4	10,1	6,5
Munkanélküliségi ráta	%	10,6	11,0	14,0
A költségvetés egyenlege	%/GDP	65,0	40,0	47,3
Államadósság (év végi)	Mrd USD	-38,2	-41,9	-13,9
A folyó fizetési mérleg egyenlege	%	-1,6	-1,1	-5,5
Árfolyam (éves átlag)	TRY/USD	1,32	1,32	1,55

Forrás: Turkish Statistical Institute (TürkStat), Kincstári Államtitkárság (HM)

A 77 milliós népességű, Európa, Oroszország és a Közel-Kelet metszéspontjában lévő, az energiaszállítási útvonalak miatt is stratégiai helyzetű Törökország a világ 15. és Európa 7. legnagyobb gazdasága volt 2009-ben.¹ A 2002-08 között még átlagosan 5,9%-kal bővülő GDP 2009-ben - a pénzügyi-gazdasági válság nyomán - 4,7%-kal esett vissza.

Törökország termelési és exportszerkezete rendkívül hasonló a többi földközi-tengeri országéhoz. Gondot jelent a mezőgazdaság fejletlen szerkezete, amelyet a gépesítetlen kisbirtokok és a növénytermesztés túlsúlya jellemez. Főbb gazdasági ágazatok: autóipar, elektronika, acélgyártás, építőipar, bányászat (szén-, króm-, réz-, bór-), petrokémiai ipar, fa- és papíripar, textilipar, élelmiszer-feldolgozás.

A válság nem várt gyorsasággal gyűrűzött be a gazdaságba, a IV. negyedévtől kezdve azonban a fokozatos javulás jelei mutatkoztak. A devizafinanszírozási források beszűkülése és az exportkereslet drámai csökkenése súlyosan érintik a gazdaságot. A vállalati szektor jókora devizatartozást halmozott fel. A KKV-k nehezen jutnak hitelhez, amin a kormány kedvezményes hitelprogramokkal igyekszik segíteni. Az ipari termelés 15 hónapon át tartó - a tavalyi év egészében 11,8%-os - csökkenést követően csak 2009 októberében indult növekedésnek. Ezen belül jelentősen visszaesett a járműipar teljesítménye is; az autóipar a megrendelések visszaesése miatt nehéz helyzetbe került.

A folyó fizetési mérleg hiánya jelentős mértékben, 13,9 Mrd dollárra nőtt 2009-ben. 2009 végére a munkanélküliségi ráta 14%-ra emelkedett. A munkanélküliek számának emelkedéséhez hozzájárult, hogy az ország gyors ütemben gyarapodó munkaképes korú lakossága csak 2009 során közel 760 ezer fővel.

A pénzügyi rendszer nemzetközi összehasonlításban is szilárd. A bankrendszer a 2001-es összeomlást követően az IMF segítségével végrehajtott reformok és a követelmények szigorú érvényesítésének köszönhetően jó állapotban vészelte át a válságot.

¹ Vásárlóerő-paritáson. Forrás: Világbank

3. Külkereskedelmi tendenciák, külkereskedelmi statisztika, főbb partnerek, főbb termékek

Törökország külkereskedelmi forgalma, 2006-09

		2006	2007	2008	2009
Áruforgalmi egyenleg	Mrd USD	-54,1	-62,8	-69,8	-38,8
Export	Mrd USD	85,5	107,2	132,0	102,1
Import	Mrd USD	139,6	170,0	201,8	140,9
Szolgáltatások egyenlege	Mrd USD	13,6	13,4	21,1	16,2
Export	Mrd USD	25,5	28,9	38,4	32,9
Import	Mrd USD	11,9	15,5	17,3	16,7

Forrás: Turkish Statistical Institute (TürkStat)

A '80-as években megkezdett gazdasági szerkezet-átalakítás alapvetően az exportexpanzióra épített, ezen belül is a feldolgozott termékek részarányának növelését tűzte ki célul. A török kivitel földrajzi orientációja és szerkezete jelentősen változott az elmúlt években: a kereskedelmi liberalizációnak köszönhetően a Közel-Kelet helyett egyre inkább Európába irányul és jelentősen megnövekedett a magasabb hozzáadott értékű, technológia-intenzív termékek (elsősorban a gépek és szállítóeszközök) aránya.

2009-ben az ország exportja 22,6%-kal, importja 30,2%-kal csökkent. A mezőgazdasági export 10,4%-kal nőtt, az ipari kivitel azonban látványosan, 24%-kal visszaesett. Az importban a beruházási javak aránya 1,3%-kal növekedett, a félkész termékeké pedig 4,4%-kal csökkent 2009-ben az előző évhez képest.

Főbb exporttermékek: fémipari termékek, szállítóeszközök, élelmiszer, textíliák, ruházati cikkek. Főbb importtermékek: gépek és berendezések, szállítóeszközök, félkész termékek, vegyi anyagok, energia-hordozók.

Az exporttól erősen függő Törökország legfontosabb kereskedelmi partnere a kivitelben továbbra is az EU, amelynek részesedése 48%-ról 46%-ra csökkent 2009-ben az előző évhez képest. A kivitel 9,8%-a Németországba, 6,2%-a az Egyesült Királyságba, 5,9%-a Olaszországba, 5,0%-a Franciaországba, 6%-a az EAE-be, 3,3%-a pedig az USA-ba irányult.

Törökország legnagyobb import beszerzési forrásai: Oroszország (15,5%), Németország (9,3%), Kína (7,8%), USA (5,9%), Olaszország (5,5%), Franciaország (4,5%). Az EU-ból származó behozatal legnagyobb tételeit a gépek és berendezések (32,2%), a szállítóeszközök (18,6%) és a vegyipari termékek (16,9%) jelentették.

Az EU és Törökország között 1996-tól működő vámunió alapján az ipari és a feldolgozott mezőgazdasági termékek teljes körű vámmentességet élveznek. Egyes mezőgazdasági termékek piacra jutását az 1998-ban hozott, 2006-ban módosított Társulási Tanácsi határozat könnyíti. Törökország az EU-n kívüli országokból származó importra a közösségi külső vámtarifát (CCT) alkalmazza, amely az uniós exportöröknek súlyozottan 5% körüli vámelőnyt biztosít. A vámkedvezmény nem vonatkozik szolgáltatásokra és a közbeszerzésekre.

Törökország uniós tagságáról 2005 októberében kezdődtek meg a tárgyalások, ami az integrációs és harmonizációs folyamat révén tovább segíti a gazdasági-kereskedelmi kapcsolatok bővítését.

4. A tőkeáramlás alakulása és a főbb partnerek

Törökország közvetlen tőkebefektetés-importja és exportja, 2007-09

		2007	2008	2009
Külföldi közvetlen tőkebefektetés-import	Mrd USD	22,0	17,9	7,7
A külföldi közvetlen tőkebefektetések állománya	Mrd USD	106,4	128,7	205,0
Tőkebefektetés más országba	Mrd USD	2,1	2,6	0,8
A tőkebefektetés állománya	Mrd USD	11,4	13,6	14,3

Forrás: Turkish Statistical Institute (TürkStat), Kincstári Államtitkárság (HM); CIA World Factbook

A török gazdaság fejlődésében és a fizetési mérleg finanszírozásában nagy szerepe van a külföldi tőkebevonásnak. 2005-07 között kimagasló értékű működő-tőke érkezett Törökországba, 2009-ben azonban a tőke-beáramlás jelentősen lelassult. A legnagyobb külföldi befektető az EU volt, amit az ázsiai országok és az USA követtek. A beáramló tőke 28,6%-a közszolgáltatást ellátó projektekbe, 28,5%-a pedig a feldolgozóiparba - zömmel a vegyiparba és az élelmiszeriparba - irányult. A legnagyobb (92,8%-os) visszaesés az előző évhez képest a pénzügyi szektorba történő befektetéseknél tapasztalható.

A működő-tőke kiáramlás értéke mindössze 0,8 Mrd USD volt 2009-ben, ami 70%-os visszaesés az előző évi összeghez képest. Bár a kiáramlás közel 2/3-a még 2009-ben is az EU-ba irányult (a célországok sorrendben: Hollandia, Málta, az Egyesült Királyság, Németország, Dánia és Olaszország), a válság nyomán 2008-tól a távolabbi - köztük afrikai - célországok kerültek előtérbe.

A külföldi török befektetések motivációit tekintve a rövidtávon elérhető profit mértéke áll az első helyen, de az utóbbi időben vezető márkák megszerzésére, magasabb árszínvonalat ígérő európai telephelyek létesítésére irányuló stratégiai befektetésekkel is lehet találkozni az építőiparban, a logisztikában, az energetikában, az élelmiszeriparban, a telekommunikációban, valamint a pénzügyi szolgáltatások területén. A legnagyobb multinacionális csoportok: ENKA, Turkcell, Çalik Holding, Koç Holding, Anadolu Group, Turkish Petroleum Corp. (TPAO).

II. MAGYARORSZÁG ÉS TÖRÖKORSZÁG KÉTOLDALÚ KAPCSOLATAI

A magyar-török külkereskedelem áruszerkezete (M USD)

	KIVITEL		BEHOZATAL		EGYENLEG	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Összesen	1 379,1	1 355,1	533,2	595,4	845,9	759,7
Élelmiszer, ital, dohány	31,9	14,5	28,9	19,4	3,0	-4,9
Nyersanyagok	11,5	10,8	5,7	6,3	5,8	4,5
Energiahordozók	3,1	0,3	0,1	0,0	3,0	0,3
Feldolgozott termékek	275,1	194,6	386,3	232,2	-111,2	-37,6
Gépek, gépi berendezések	1 031,9	656,9	174,4	147,9	857,5	509,0

Értékváltozás és a forgalom megoszlása 2009-ben (%)

	INDEX (2008=100)		MEGOSZLÁS	
	KIVITEL	BEHOZATAL	KIVITEL	BEHOZATAL
Összesen	98,3	111,7	100,0	100,0
Élelmiszer, ital, dohány	45,5	67,1	1,1	3,3
Nyersanyagok	93,9	110,5	0,8	1,1
Energiahordozók	9,7	0,1	0,1	0,1
Feldolgozott termékek	70,7	60,1	14,4	39,0
Gépek, gépi berendezések	63,7	84,8	48,5	24,8

Forrás: KSH

Törökország az EU-n kívüli országok közül az 5. legfontosabb kereskedelmi partnerünk. Hazánk az uniós tagországok közül a 11. legnagyobb exportőr Törökországba. A Törökországba irányuló magyar kivitel dinamikája régiós versenytársaink zömétől elmaradt 2009-ben.

Kivitelünkben a gépek és elektronikai berendezések (elektromos gépek, elektromos felszerelések és ezek alkatrészei, hangfelvevő- és visszaadó, televíziós kép- és hangfelvevő és visszaadó készülékek) dominálnak. Mezőgazdasági és élelmiszeripari exportunk elmarad a lehetőségektől. 2009-ben gabonaexportunk esett vissza a legnagyobb mértékben (-71,4%), a szerves vegyi anyagok eladása mintegy 35%-kal csökkent, ugyanakkor gyógyszerexportunk mintegy 3-szorosára, a kohászati termékeké 31%-kal, a papíré pedig 29%-kal növekedett.

Behozatalunk legnagyobb tételei: felsőruházati termékek (14,0%), vas- és acélárak (13,5%), közúti járművek (11,8%), természetes és szintetikus fonalak (10,4%), elektromos gépek és berendezések (8,6%), vasipari termékek (5,5%), továbbá az előre gyártott épületek (3,8%). Ezekon kívül a papírárak (4,9 M USD), az energetikai berendezések (4,9 M USD), valamint a gumiipari szerszámok (4,2 M USD) árucsoportjai említhetők.

Kétoldalú közvetlen tőkebefektetések, 2007-09 (M EUR)

	2007	2008	2009
Törökország közvetlen tőkebefektetés-exportja Magyarországra	4,5	0,8	0,0
Törökország közvetlen tőkebefektetés-állománya Magyarországon*	3,6	5,6	n.a.
Magyarország tőkekifektetése Törökországba	0,0	10,6	2,1
Magyarország tőkekifektetés-állománya Törökországban *	64,7	94,9	n.a.

Forrás: MNB; * részvény, egyéb részesedés és újrabefektetett jövedelmek állománya

Magyarország és Törökország 1992-ben a beruházások elősegítéséről és kölcsönös védelméről, 1993-ban pedig a kettős adóztatás elkerüléséről szóló megállapodást kötött. 2005-ben Gazdasági Együttműködési Megállapodást (GEM) kötöttünk, amely lehetővé tette a Gazdasági Vegyes Bizottság (GVB) első ülésének megtartását Ankarában, 2009 áprilisában.

Magyarországon mintegy 300 török cég tevékenykedik. Az itt megvalósított török befektetések összértéke a török Kincstári Államtitkárság (HM) adatai szerint mintegy 67,5 M dollár.

Török cégek érdekeltek a magyarországi szállodaipari befektetésekből és ingatlan-beruházásokban is. A közepes nagyságú török cégek a néhány százezer eurótól a milliós nagyságrendig terjedő kategóriában tucatnyi befektetést valósítottak meg a vegyiparban, a logisztikai szektorban, a textiliparban, a gépkocsialkatrészgyártásban, az építőanyag-gyártásban, a kiskereskedelemben és a banki szférában. A minimális tőkével (12 ezer eurótól) létrejött török befektetések elsősorban az értékesítési és vendéglátási szolgáltatások területén működnek.

Magyar tőkével közel 30 vállalat működik Törökországban (a legtöbb a kis- és nagykereskedelemben), összesen a becsült adatok szerint 7 M dollár értékű befektetéssel. Az utóbbi időben megnőtt a magyar befektetők érdeklődése a viszonyossági alapon, korlátozás nélkül vásárolható törökországi ingatlanok iránt, 17 magyar ingatlanbefektetés valósult meg Alanya környékén.

Magyar cégek számára az alábbi területeken nyílik befektetési lehetőség Törökországban: környezeti infrastrukturális beruházásokban, elsősorban az ivóvízellátási, csatornázási, szennyvízkezelési és integrált hulladékkezelési projektek megvalósításában, a vasúti infrastruktúra fejlesztésében, kikötők építésében és korszerűsítésében.

A legjelentősebb török befektetők Magyarországon

Cégnév	Tevékenység
Çelebi Ground Handling	földi kiszolgálás (Budapest Ferihegy International Airport)
New MGM Termelő Zrt.	gördülőcsapágy-gyártás
Polat Holding	építőipar
Ege Seramik	csempe- és járólapp-gyártás
Halkbank (Türkiye Halk Bankasi A.Ş.)	banki szolgáltatások

Forrás: ITD